

مطلوبیت‌های نظام راهنمایی و مشاوره نهاد آموزش و پرورش در افق تمدنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۹ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۱۱

مرتضی کرمی^۱

سعید اکبری^۲

DOI: 10.30497/esi.2024.245464.1703

چکیده

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی از مهم‌ترین سیاست‌ها و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در حرکت پیش روی انقلاب اسلامی است که نظام تعلیم و تربیت در تحقق افق ترسیم‌شده آن، نقش مهم و اساسی دارد؛ از این رو، هدف پژوهش حاضر شناسایی شاخص‌های مطلوب نظام راهنمایی و مشاوره آموزش و پرورش در افق تمدنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بود. پژوهش حاضر با هدف توسعه‌ای، پژوهشی کیفی و توصیفی از نوع تحلیلی- استنباطی است. روش گردآوری داده‌ها، مطالعات اسنادی و ابزار پژوهش، فیش‌برداری بود. نمونه مورد مطالعه برای احصاء شاخص‌ها، تمام‌خوانی متن سند بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بود. برای احصاء شاخص‌های توصیفی- تفسیری از دیدگاه متخصص راهنمایی و مشاوره تحصیلی که سابقه فعالیت در آموزش و پرورش داشتند، استفاده شد و در حوزه سیاست‌های جهت‌دهنده از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مصداق‌یابی گردید. محققان برای تحلیل داده‌ها، از روش تحلیل محتوا استفاده کردند. در این پژوهش، براساس خوانش دقیق و کامل متن بیانیه گام دوم، احصاء و کدگذاری داده‌ها انجام شد. در مرحله اول، مؤلفه‌ها، احصاء و در مرحله دوم، طبقه‌بندی مؤلفه‌ها و دستیابی به مقوله‌های اصلی صورت گرفت. در مرحله اول ۳۳ مؤلفه شناسایی شد که در دو طبقه شاخص‌های مرتبط با نظام راهنمایی و مشاوره و بایسته‌ها و سیاست‌های جهت‌دهنده نظام راهنمایی و مشاوره قرار گرفتند. در مرحله دوم، نظام راهنمایی و مشاوره حائز شش مقوله اصلی پرورش‌دهنده، کمک‌کننده، شناساگر (آینده‌سازی)، معنویت‌محور، تمهیدگر و ارائه‌دهنده خدمات تخصصی شد و بایسته‌ها و سیاست‌های کلان و جهت‌دهنده به نظام راهنمایی و مشاوره در قالب پنج مقوله اصلی تأمین‌کننده و تضمین‌کننده، تعمیق‌بخش و نهادینه‌ساز، جامعه‌پرداز، مروج و گفت‌مان‌ساز و تبدیل‌کننده طبقه‌بندی شدند. نتایج پژوهش حاضر در حوزه تدوین الگوهای مورد نیاز آموزش و پرورش در جهت پاسخگویی به نیازهای روز کشور و حرکت تمدنی انقلاب اسلامی در حوزه راهنمایی و مشاوره، می‌تواند مورد استفاده متخصصان و متولیان این بخش از خدمات باشد.

واژگان کلیدی: بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، نظام راهنمایی و مشاوره، سیاست‌گذاری تربیتی، نهاد آموزش و پرورش.

۱. استادیار گروه مشاوره و بهداشت روان، دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

karamimorteza315@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، دانشگاه علامه طباطبائی (ره)، تهران، ایران. s.akbari1370@gmail.com

بیان مسئله

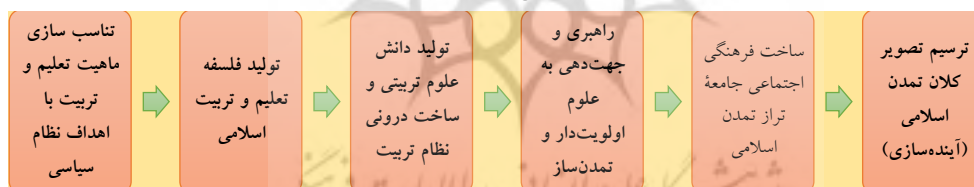
نظام تعلیم و تربیت در هر کشوری، یکی از مهم ترین نظام های حاکمیتی محسوب شده و دوام و بقا نظام های سیاسی از منظر بنیادین، در گرو کارآمدی نظام تعلیم و تربیت آن کشور است؛ به عبارت دیگر، تربیت یافتگان هر نظام سیاسی، رکن اصلی تداوم حکومت خواهند بود. امام خمینی (قدس سره) در رابطه با اهمیت این موضوع می فرماید: «ما از شر رضاخان و محمدرضا خلاص شدیم؛ لکن از شر تربیت یافتگان شرق و غرب، به این زودی، نجات نخواهیم یافت. این ها برپادارندگان ابرقدرت ها هستند» (مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۵، ص ۴۶۶). یا در فراز دیگری ایشان می فرمایند: «همه می دانیم که سرنوشت یک کشور و یک ملت و یک نظام، بعد از توده های مردم، در دست طبقه تحصیل کرده است و هدف بزرگ استعمار نو به دست گرفتن مراکز این قشر است. کشور ما در دهه های اخیر، هرچه صدمه دیده و رنج کشیده است از دست خائنین این قشر بوده است. وابستگی به شرق و غرب توسط غرب زدگان و شرق زدگان و به اصطلاح روشن فکران که از دانشگاه ها برخاسته اند، ولی چارچوب فکری شان در مدارس ابتدایی و متوسطه درست شده است، به فرهنگ، دین و کشورمان صدمه های بیشمار زده اند؛ چراکه این افراد برای تکمیل وابستگی به شرق و غرب و اخیراً امریکا، هرکاری که توانسته اند به نفع آنان انجام دهند دادند... بنابراین مسامحه و سهل انگاری در تعلیم و تربیت خیانت به اسلام و جمهوری اسلامی و استقلال فرهنگی یک ملت و کشور است که باید از آن احتراز کرد» (مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹، ج ۱۷، ص ۳)؛ بنابراین یکی از عوامل مهم، تأثیرگذار و تعیین کننده های بنیادین در جهت دهی و راهبری نظام تعلیم و تربیت، حاکمیت سیاسی آن کشور بوده و دوام و بقا و نیل به اهداف و آرمان های بنیادی آن حاکمیت از مجرای تعلیم و تربیت کارآمد و متناسب با ارزش های آن نظام سیاسی اتفاق خواهد افتاد.

در رابطه با اهمیت گزاره تبیین شده فوق الذکر، امام خامنه ای (مدظله العالی) می فرماید: «آموزش و پرورش کنونی کشور ما، ساخته و پرداخته فکر ما و برنامه های ما و فلسفه ما نیست؛ این یک امر واضحی است؛ این هم جزء مسلمات است، منتها به آن توجه نمی کنیم. از روزی که نظامی به نام نظام آموزش و پرورش در این کشور به وجود آمد (از آغاز کار)، بنای کار بر آن فلسفه ای نبود که ما امروز دنبال آن فلسفه هستیم. دو عیب بزرگ وجود داشت.

یک عیب از جنبه اعتقادی و ایمانی، یک عیب از جنبه سیاسی و مدیریتی کشور» (بیانات در دیدار مسئولان آموزش و پرورش سراسر کشور، ۸۶/۵/۳). پس فلسفه بنیادی نظام سیاسی حاکم، ارزش‌های خلق‌شده و ترویج‌شده حاکمیت و اهداف و چشم‌اندازهای ترسیم‌شده آن نقش کلیدی و حیاتی در جهت‌گیری، راهبری و سیاست‌گذاری نظام تعلیم و تربیت دارد. از سوی دیگر، مطالعه کارکردهای نظام تعلیم و تربیت نیز بر چنین رابطه و تأثیر و تأثری صحه می‌گذارد. برای مثال، بسط مشارکت سازنده و نقش‌آفرینی عموم آحاد مردم در تحولات اجتماعی و سیاسی مورد انتظار در نظام اجتماعی- سیاسی مبتنی بر مردم‌سالاری دینی یکی از کارکردهای مشترک نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران تصریح شده است (مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۰، ص ۳۴۰). پس می‌توان چنین نتیجه گرفت که نظام تعلیم و تربیت کشور نقش اصلی و اساسی در تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی دارد.

صدور بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی از سوی امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) در آستانه ورود انقلاب به دهه پنجم عمر خود و ترسیم الزامات حرکت پیش‌روی انقلاب اسلامی در جهت رسیدن به آرمان بزرگ انقلاب اسلامی که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی^(ارواحنا فداه) است، نقش نظام تعلیم و تربیت را بیش از پیش، مورد تأکید قرار می‌دهد. چراکه هم در الزامات تحقق تمدن اسلامی و هم در هدف تحقق تمدن نوین اسلامی با کارکردها و فلسفه نظام تعلیم و تربیت ارتباط درهم‌تنیده وجود دارد. برای مثال، امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) می‌فرماید: «برای ایجاد یک تمدن اسلامی (مانند هر تمدن دیگر) دو عنصر اساسی لازم است: یکی تولید فکر، یکی پرورش انسان» (بیانات در جمع اساتید، فضلا و طلاب حوزه علمیه قم در مدرسه فیضیه، ۱۳۷۹/۰۷/۱۴). حال آن‌که هردوی این الزامات جزو کارکردهای اصلی نظام تعلیم و تربیت کشور است. در بیاناتی شفاف و دقیق‌تر ایشان می‌فرماید: «آموزش و پرورش باید بتواند انسان‌هایی تربیت کند، دانا باشند، توانا باشند، خردورز باشند، پارسا باشند، پرهیزکار باشند، پاکدامن باشند، کارآمد باشند، مبتکر باشند، شجاع باشند، اهل اقدام باشند، از دشمن نترسند، از تهدید نترسند، خواب‌رفتگی و غفلت پیدا نکنند؛ انسان‌های این جوری تربیت کند... تربیت یک چنین انسان‌هایی، یک چنین جوان‌هایی، پایه اصلی ایران سربلند فردا است؛ پایه اصلی تمدن نوین اسلامی است» (بیانات

در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱) یا در دیدار با نخبگان علمی جوان می‌فرمایند: «[راه برافراختن پرچم تمدن نوین اسلامی چیست؟] راهش تربیت نسلی است با یک خصوصیتی که آن خصوصیات این‌ها است؛ یک نسلی باید به وجود بیاید شجاع، باسواد، متدین، دارای ابتکار، پیش‌گام، خودباور، غیور؛ ... چنین نسلی لازم داریم» (دیدار با نخبگان علمی جوان، ۱۳۹۵/۰۷/۲۸). از سوی دیگر، در هدف بنیادی تمدن نوین اسلامی نیز نظام تعلیم و تربیت نقش سازنده‌ای دارد (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰: ص ۷ و ۲۴ و ۲۷). امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «تمدن اسلامی کشورگشایی نیست، بلکه به معنای تأثیر پذیرفتن فکری ملت‌ها از اسلام است» (دیدار اعضای شورای عالی «مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت» با رهبر انقلاب، ۱۳۹۵/۰۲/۰۶). در سند مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰، ص ۱۳۹)، تربیت به - معنای «فرآیند تعاملی زمینه‌ساز تکوین و تعالی پیوسته هویت متربیان، به صورتی یک‌پارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی، به منظور هدایت ایشان در مسیر آماده شدن جهت تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد» تعریف شده است. ظهور و بروز عینی نظام معیار اسلامی در همه وجوه اجتماعی جامعه و پیاده شدن مراتبی از حیات طیبه امری است که خود می‌تواند الهام‌دهنده و تأثیرگذار بر سایر ملت‌ها باشد. اینکه نظام تعلیم و تربیت کشور ما بتواند چنین کارکرد خطیری را به نحو مطلوب و مؤثر انجام دهد، لازم است تا در قالب فرآیند زیر، هویت خود را در زمینه تحقق تمدن نوین اسلامی بازسازی نماید:

نمودار ۱. عمل کلی نظام تعلیم و تربیت در حرکت تمدنی انقلاب اسلامی

بر اساس مدل فرآیندی فوق‌الذکر، عمل کلی نظام تعلیم و تربیت در حرکت تمدنی انقلاب اسلامی، آینده‌سازی بر مبنای شاخص‌های تمدن نوین اسلامی از طریق ساخت اجتماعی قوی جامعه ایران (جامعه‌پردازی) و ایفای نقش حلقه میانی کارآمد برای این منظور است. همچنان که امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «متها این [مورد] آخری که مسئله راهکارهای عملی

باشد، احتیاج دارد به هدایت، تمرکز، پیگیری، فعالیت پی‌درپی و لحظه‌به‌لحظه برای اینکه بتواند این کاروان عظیم جامعه و مهم‌تر از همه جوان‌های جامعه را به‌پیش ببرد. این کار چه کسی است؟ این تمرکز، این ایجاد برنامه کار، پیدا کردن راهکار، ارائه راهکار، برنامه‌ریزی، به عهده چه کسی است؟ این به عهده جریان‌های حلقه‌های میانی است. این نه به عهده رهبری است نه به عهده دولت است نه به عهده دستگاه‌های دیگر است؛ [بلکه] به عهده مجموعه‌هایی از خود ملت است که خوشبختانه امروز ما این را کم هم نداریم» (دیدار با دانشجویان، ۱۳۹۸/۰۳/۰۱). برای تحقق عمل کلی فوق نیز لازم است چهار راهبرد اصلی که به‌صورت سلسله‌وار به‌هم پیوستگی دارند، اجرا گردد. اول، تناسب‌سازی نظام تعلیم و تربیت با بیانیه گام دوم انقلاب که شامل اصلاح ساختار-سازمان، به‌کارگیری منابع انسانی جوان مؤمن انقلابی، شبکه‌سازی منابع، تولید اسناد و دستورالعمل‌های اجرایی و غیره است. دوم، تولید فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و از این طریق، کمک به تولید علوم تربیتی بومی در حالت خاص و تولید علوم انسانی-اسلامی به‌صورت عام، اقدام راهبردی سوم است؛ به‌عبارت‌دیگر، لازمه تولید دانش علوم تربیتی بومی، ایجاد فلسفه تربیتی تمدن‌ساز برای نظام تعلیم و تربیت کشور است و درنهایت، راهبری و جهت‌دهی به علوم و دانش‌های اولویت‌دار و مورد نیاز تحقق تمدن نوین اسلامی است. در این زمینه، وجدانی (۱۳۹۸) عنوان می‌کند که تولید فکر اسلامی منجر به ایجاد فلسفه تربیتی مناسب و همسو با بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی شده و این فلسفه می‌تواند از دو حوزه سخت‌افزار تمدن اسلامی و نرم‌افزار ایجاد تمدن نوین اسلامی پشتیبانی نماید. براساس یافته‌های وی، فلسفه تربیتی همسو و مناسب با بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، بنا بر چهار عنصر اقدامات زمینه‌ساز، اهداف تربیت، رویکرد تربیتی و تشخیص ابعاد تربیت، می‌تواند در تحقق تمدن نوین اسلامی نقش‌آفرین باشد.

محمدی پویا و ترکاشوند (۱۳۹۹)، با بررسی مؤلفه‌ها و عناصر تمدن نوین اسلامی در اندیشه‌های مقام معظم رهبری^(حفظه‌الله‌تعالی) ضمن شناسایی معنویت، علم‌گرایی، اخلاق، عقلانیت، عدالت، وحدت‌گرایی، پیشرفت، مجاهدت مداوم و پویایی فرهنگ، باعنوان مؤلفه‌های سازنده تمدن نوین اسلامی، نقش نظام تعلیم و تربیت را نقش زمینه‌ساز دانسته و آن را به نقل از باقری (۱۳۸۴)، به‌صورت «نوعی تربیت که اهداف و برنامه‌های آن باید با کارگزاران تربیتی و پیشوایان دینی و معنوی جامعه مشخص شود و مراحل اجرایی آن

قدم به قدم پیش رود تا برای تربیت شونده‌گان سودمند باشد، تعریف می‌کنند و تأکید می‌کنند که تربیت زمینه‌ساز با مجموعه اقداماتی که نشئت گرفته از اسناد تحولی و بالادستی نظام آموزشی کشور است، شرایط را برای تحقق مؤلفه‌های تمدن‌سازی نوین اسلامی در فراگیران، مهیا می‌سازد. با این حال، به نظر می‌رسد که نقش زمینه‌سازی برای تربیت در محقق ساختن تمدن نوین اسلامی، نقشی حداقلی برای نظام تعلیم و تربیت (با ویژگی‌هایی که اعم از کارکردها و فرآیندها برای آن ذکر شد و نیز ویژگی‌هایی که امام خامنه‌ای (حفظه‌الله تعالی) برای حلقه‌های میانی بیان کردند) باشد. از سوی دیگر، سمسار، سمسار و کریمی (۱۳۹۴)، به مطالعه ویژگی‌های حرکتی تمدن نوین اسلامی و اثر این ویژگی‌ها بر جریان تمدن‌سازی پرداخته‌اند. در این مطالعه، آرمان‌گرایی، پابندی به اصول، روحیه اصلاح‌گری، مردمی بودن، نوگرایی، انعطاف‌پذیری، خرد جمعی، تأثیر و تأثر جهانی و درنهایت، جایگاه رهبری، از جمله ویژگی‌های حرکتی تمدن نوین اسلامی شناسایی شد که هر کدام به ترتیب با ایجاد «حرکت رو به مقصود»، «حرکت در حریم حدود»، روان‌کنندگی حرکت»، «درون‌زایی حرکت»، «روندگی همه‌جانبه حرکت»، «انعطاف‌پذیری حرکت»، «جهت‌گیری برای آیندی حرکت»، «پیوستگی حرکت» و «حرکت هدایت‌شونده» بر جریان تمدن‌سازی اثرگذار هستند. از نظر این محققان، درون‌زایی، روندگی، جهت‌گیری برای آیندی، پیوستگی، انعطاف‌پذیری و اصلاح‌گری موجب تضمین سیال بودن جریان تمدن‌سازی و روبه مقصود بودن و تقید به حدود موجب تضمین تداوم جریان در بلندمدت و هدایت‌شوندگی نیز موجب تضمین رسیدن به مقصود می‌شوند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، می‌توان چنین استنباط کرد که نظام تعلیم و تربیت کشور باید هم در ماهیت و هم در کارکرد، همجنس و هم‌سرخ با ویژگی‌های حرکتی تمدن نوین اسلامی باشد. فرآیندی که از آن تحت عنوان تربیت تمدن‌ساز می‌توان نام برد. نبی‌زاده (۱۳۹۶)، ص ۹۹، در همین ارتباط، بیان می‌کند که جهت‌دستیابی به تمدن اسلامی، راهی جز عبور از علوم انسانی موجود و حرکت به سمت علوم انسانی- اسلامی وجود ندارد؛ یعنی ماهیت حوزه‌دانشی علوم انسانی به‌طور اعم و تعلیم و تربیت به‌طور اخص، باید هم‌جهت و هم‌جنس با افق تمدنی باشد که تحت ولایت رهبری جامعه، قصد دستیابی به آن را داریم. در این زمینه، عرسان کیلانی (۱۳۸۹، ص ۱۰۹) نیز معتقد است، فلسفه تربیتی اسلامی، باید فلسفه‌ای

تمدن‌زا و اصلاح‌طلب و جهانی باشد، به‌گونه‌ای که مسیر اصلاح و سازندگی ابناء بشر و رساندن ایشان به تعالی را فراهم سازد.

براساس مباحث فوق، برای ایجاد حرکت اجتماعی که منجر به ساخت درونی تمدنی بنا بر ارزش‌های اسلام باشد، لاجرم باید به نظامات تربیتی اعم از سخت‌افزاری (نهادی و ساختاری) و نرم‌افزاری (فلسفه و ایدئولوژی حاکم) توجه ویژه داشت. در سند مبانی نظری تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)، نظام تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران شامل شش زیرنظام اصلی راهبری و مدیریت تربیتی، برنامه درسی، تربیت معلم و تأمین منابع انسانی، تأمین و تخصیص منابع مالی، تأمین فضا، تجهیزات و فن‌آوری و درنهایت پژوهش و ارزشیابی است. در سند فوق‌الذکر (۱۳۹۰، ص ۳۸۴)، راهنمایی و مشاوره، یکی از عوامل مؤثر در کیفیت زیرنظام برنامه درسی، تعیین و تبیین شده است. در تشریح اصول راهنمایی و مشاوره، خصیصه‌هایی نظیر موارد زیر باعنوان مطلوبیت‌های آن بیان شده است. الف) فرآیند یاددهی و یادگیری باید با نگاه مشاوره و راهنمایی سازمان یابد؛ ب) تنوع هویت ویژه متریبان (علائق، استعدادها و نیازهای فردی و اجتماعی)، انعطاف فزاینده در برنامه‌های درسی در مراحل تربیت را طلب نماید؛ ج) در راهنمایی و مشاوره باید هویت ویژه متریبان و تنوع فرهنگ‌ها، به‌ویژه نظام معیار اسلامی، مورد توجه قرار گیرد؛ د) انواع راهنمایی و مشاوره، شامل تحصیلی، تربیتی (سازشی) و شغلی باید در کانون توجه نظام تربیت رسمی و عمومی قرار گیرد؛ ه) تسهیل فرآیند دستیابی متریبان به مرتبه‌ای از حیات طیبه. باین‌حال، توجه به موضوع راهنمایی و مشاوره در مدارس و کلیت نظام تعلیم و تربیت در این سند بالادستی به‌شدت ضعیف و تقلیل‌گرایانه بوده و نیازمند بررسی و تبیین مجدد باعنوان خرده‌نظامی مستقل در دو حوزه راهنمایی و مشاوره برای دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت است. همچنان که تمسکی (۱۳۹۹)، مدل‌های راهنمایی را از الگوهای مشاوره در تبیین کشف مدل‌ها و الگوهای متناسب با اقتضائات سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تفکیک کرده، بیان می‌دارد که «علم، ایمان و عمل شایسته»، «بینش و بصیرت»، «راهیابی به حقایق نهان»، «راهگشایی»، «داوری» و «راهنمایی معنوی» مدل‌های راهنمایی مناسب برای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش هستند. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰، ص ۳۶، ۳۷، ۵۱ و ۵۶)، افزایش سلامت روحی و جسمی متریبان در تمام سطوح، توانمندسازی

خانواده‌های آسیب‌پذیر و آسیب‌زا، مشاوره دینی و اخلاقی و توجه به شرایط روحی متربیان، استقرار نظام راهنمایی و مشاوره مبتنی بر مبانی اسلامی، جزو اهداف و کارکردهای خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره هستند که در قالب ۴ راهکار عملیاتی بیان شده‌اند.

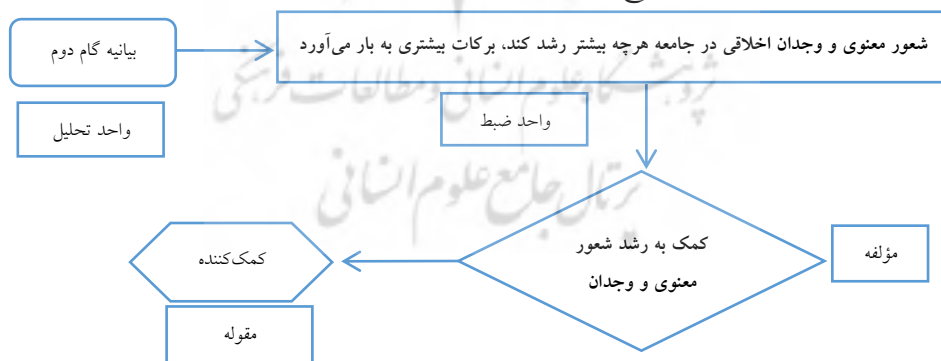
در سند نظام جامع راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش (۱۴۰۰، ص ۲، ۵ و ۷)، این نظام به عنوان مجموعه‌ای از همه عناصر منظم، یکپارچه و تأثیرگذار برای ارتقاء کمی و کیفی فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره که براساس کارکردی هماهنگ و منطبق بر الگوهای مشاوره مبتنی بر فرهنگ اسلامی- ایرانی به توسعه و بهبود ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره در تمامی سطوح و دوره‌های تحصیلی می‌پردازد، تعریف شده است و دارای جهت‌گیری فطرت‌گرایی توحیدی، رشدی، جامع، یکپارچه‌نگر و سیستمی است. از جمله ویژگی‌های نظام جامع راهنمایی و مشاوره آموزش و پرورش، می‌توان به ابتدای آن بر مبانی و ارزش‌های تربیت دینی و بومی، یافته‌های علمی و پژوهشی با تأکید بر فرهنگی اسلامی- ایرانی در ارائه خدمات به متربیان، توجه به نیازها و توانمندی‌های رشدی و جنسیتی مخاطبان، استفاده از ظرفیت مشاوران متخصص، توجه به خدمات مشورتی، مشارکت‌جویی درون و برون‌سازمانی، بهره‌مندی از مشارکت بخش خصوصی اشاره کرد. با این حال، تدقیق در نظام جامع راهنمایی و مشاوره آموزش و پرورش نشان می‌دهد که در رابطه با جامعه‌پردازی و حرکت تمدنی نظام تعلیم و تربیت کشور، خلاءهای جدی وجود داشته و در چشم‌انداز، رسالت و مأموریت خویش، به صورت تقلیل‌گرایانه، اثرات درون‌سیستمی را مورد تأکید قرار داده و در رابطه با تعاملات و اثرات برون‌سیستمی غفلت کرده است. برای مثال، تعاملاتی که نظام راهنمایی و مشاوره آموزش و پرورش می‌تواند با نظام سلامت و بهداشت کشور داشته باشد، در سند مذکور مورد بحث قرار نگرفته است؛ همچنین نقش و جایگاه این نظام در افق تمدنی انقلاب اسلامی، صرفاً به ابتدای آن بر سند فلسفه تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران اشاره کرده و نحوه چنین ابتدایی مورد تبیین قرار نگرفته است؛ البته، با دقت در الگوهای راهنمایی و مشاوره موجود نیز این استنباط را می‌توان داشت که هر کدام از این الگوها، در راستای پاسخ به یک نیاز و یا مورد تأکید قرار دادن یک مؤلفه مهم در ارتباط با آموزش و پرورش و حول شخص متربی شکل گرفته‌اند و می‌توانند زمینه یک حرکت اختصاصی در جهت دادن به فعالیت‌های آموزش و پرورش و در جامعه‌پردازی نسل آینده

ایفای نقش بیشتری داشته باشند. مثلاً الگوی پارسونی، بیشتر بر راهنمایی شغلی و حرکت فرد در مسیر توانایی‌ها و امکانات خویش تأکید می‌ورزد و الگوی مشابه با آموزش و پرورش ضمن یکی فرض کردن فعالیت‌های راهنمایی با آموزش و پرورش بر کلیت زندگی فرد و توفیق متربی در این حوزه تأکید دارد یا الگوهای مبتنی بر رشد و راهنمایی با عنوان بازسازی اجتماعی فعالیت‌های راهنمایی را فراتر از عمل صرف آموزش‌های تخصصی در مدارس دانسته و بر آماده‌سازی متربیان برای وجوه مختلف رشد و زندگی خویش و تعاملات اجتماعی و ارزش‌های جامعه تأکید می‌کنند (شفیع‌آبادی، ۱۳۹۹، ص ۳۶). با دقت به مفاهیم و گزاره‌های کلیدی و تأکیدی الگوهای راهنمایی، متوجه می‌شویم که یک الگوی مطلوب از فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره در مدارس، باید حائز ویژگی‌ها و خصائصی باشد که به صورت توأمان و هم‌آیندی، متضمن دستیابی به مطلوبیت‌های فردی متربیان، مطلوبیت‌های نهادی آموزش و پرورش و مطلوبیت‌های اجتماعی جامعه باشد؛ از این رو، توجه به مطالب فوق نشان می‌دهد که نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مجاری و خاستگاه‌های تأثیرگذار بر تحقق تمدن نوین اسلامی، اعم از وجوه نرم‌افزاری و سخت‌افزاری در زیرنظام‌های خودش، نیازمند بازسازی و ساخت درونی مجدد از حیث واجد خصائص مرتبط با تمدن‌سازی و جامعه‌پردازی و نه جامعه‌پذیری است. باتوجه به این موضوع، هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی مطلوبیت‌های خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره نظام آموزش و پرورش در قالب شاخص‌های سازوار و هم‌سنخ (نظام تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران) در افق تمدنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی است؛ به عبارت دیگر، مسأله اصلی پژوهش حاضر این است که خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره مدرسه برای تحقق تمدن نوین اسلامی خود باید حائز چه ویژگی‌ها و خصائصی باشد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، توسعه‌ای، از نظر رویکرد و نوع داده‌ها، کیفی و از نظر نوع و ماهیت پژوهش، توصیفی از نوع تحلیلی- استنباطی است. روش گردآوری اطلاعات، مطالعه اسنادی است. ابزار پژوهش فیش‌برداری بود. نمونه مورد مطالعه برای احصاء شاخص‌های مطلوب نظام مورد مطالعه، تمام‌خوانی متن سند بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی صادرشده امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در تاریخ ۱۳۹۷/۱۱/۱۲ است. برای احصاء شاخص‌های توصیفی- تفسیری

نیز از دیدگاه و نظرات ۴ نفر از متخصصان راهنمایی و مشاوره تحصیلی که سابقه کار و فعالیت در آموزش و پرورش داشتند، استفاده شد. پژوهشگر برای لحاظ کردن شاخص‌هایی نظیر اعتبار و پایایی یافته‌های کیفی و نیز عدم پراکندگی دیدگاه تفسیری متخصصان، از راهبرد تشکیل گروه کانونی استفاده کرد. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از روش تحلیل محتوا استفاده شد. در این پژوهش، داده‌ها براساس خوانش دقیق و کامل متن بیانیه گام دوم احصاء شد. فرآیند کار به این صورت بود که ابتدا متن بیانیه خوانده شد؛ سپس هر بخش که مفهوم مرتبطی قابل استنباط بود، با عنوان واحد ضبط مشخص و علامت‌دار می‌شد. مؤلفه‌های استخراج شده از نظر همپوشانی، القای یک معنای متفاوت و مستقل، ارتباط با موضوع تحقیق، داشتن و قرار گرفتن در یک طبقه هم‌معنا مورد تحلیل قرار گرفته و در قالب مقوله‌های اصلی، طبقه‌بندی شدند. سپس تلاش شد تا براساس تأکیدیاتی که در بیانیه گام دوم انقلاب وجود داشت، روابط بین مقوله‌ها در قالب یک مدل و حول یک دال مرکزی تبیین شود. در مرحله بعد، به منظور شناسایی شاخص‌های توصیفی-تفسیری، گروه کانونی متشکل از چهار نفر از خبرگان مشاوره در مدارس، مؤلفه‌ها در جلسات مشترک، ارائه گردیدند و تلاش بر این بود تا شاخص‌های توصیف‌کننده و یا تفسیرکننده مؤلفه‌ها با بحث جمعی اعضای شناسایی شوند. براین اساس، تحلیل محتوای به کاررفته در پژوهش حاضر، حائز چهار مرحله شد که عبارت بود از: الف) مشخص کردن واحدهای ضبط که مؤلفه‌ها از آن‌ها استنباط شده بودند؛ ب) استنباط مؤلفه‌ها؛ ج) طبقه‌بندی مؤلفه‌ها و شکل دادن به مقولات؛ د) شناسایی شاخص‌های توصیفی-تفسیری که همان‌گونه از عنوان مشخص است، بتوانند توصیف‌کننده و تفسیرکننده مؤلفه‌های استخراج شده باشند.

نمودار ۲. نحوه تحلیل داده‌ها

مرحله آخر نیاز به نظر تخصصی خبرگان مشاوره در آموزش و پرورش بود که با تشکیل گروه کانونی و دعوت از آنها برای حضور همزمان و بهرمندی از ایجاد مباحثه جمعی، صورت گرفت. مشخصات این افراد در جدول زیر آمده است. یک شاخص مهم در گزینش افراد نمونه، آگاهی و آشنایی آنها با اسناد بالادستی آموزش و پرورش کشور بود.

جدول ۱. شاخص‌های خبرگی اعضای گروه کانونی

ردیف	سنوات خدمتی	مقطع / رشته تحصیلی	فعالیت تخصصی
۱	۲۰ سال سابقه	کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی	تجربه انجام پروژه تحقیقاتی؛ تالیف کتاب؛
۲	۱۷ سال سابقه	دکتری مشاوره	تجربه انجام پروژه تحقیقاتی؛ چاپ مقاله؛ ترجمه کتاب؛
۳	۳۱ سال سابقه	کارشناسی مشاوره و راهنمایی	تجربه سندنویسی و فعالیت ستادی مرتبط؛
۴	۱۹ سال سابقه	کارشناسی مشاوره و راهنمایی	تجربه فعالیت ستادی؛ سندنویسی؛ اقدام- پژوهی

یافته‌های تحقیق

براساس انجام تحلیل محتوا در تمام متن بیانیه گام دوم مبتنی بر تفکر استقرائی و استنباط مؤلفه‌های مرتبط با نظام راهنمایی و مشاوره، ۲۶ مؤلفه شناسایی شدند. نتایج این تحلیل را می‌توان در جداول شماره ۱، مشاهده کرد.

جدول ۲. مؤلفه‌های مطلوب خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره در افق بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی	مؤلفه‌ها	شاخص‌های توصیفی- تفسیری (شاخص‌های اعضای گروه کانونی در تفسیر مؤلفه استنباط شده)
همت‌های بلند و انگیزه‌های جوان و انقلابی، خواهند توانست آنها را (ظرفیت‌های طبیعی و انسانی) فعال کنند.	پرورش انگیزه متربیان	بالا بردن انگیزه تحصیلی، تعیین دورنمای مقاطع آموزشی متناسب با استعداد متربیان، بالا بردن انگیزه حرفه‌ای، ارائه الگوهای حرفه‌گزینی و خلاقیت و نوآوری کارآفرینانه متربیان و عناصر مرتبط با آنان (والدین و ...).

شاخص‌های اعضای گروه کانونی در تفسیر مؤلفه (شاخص‌های اعضای گروه کانونی در تفسیر مؤلفه استنباط شده)	مؤلفه‌ها	فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
<p>راهنمایی و هدایت مربیان به مقاطع بالاتر تحصیلی از طریق ایجاد شوق به آینده برای فرآیند شکوفاسازی استعدادها و قابلیت‌های فردی؛ تأکید بر وجوه مثبت‌اندیشی مربیان و عوامل اصلی مداخله‌گر در فرآیند تربیت (معلمان، والدین و ...); تبیین صحیح نیازمندی‌های آینده‌میهن به استعدادهای خدادادی ایشان.</p>	<p>کمک به پرورش امید و تفکر مثبت مربیان</p>	<p>اما پیش از همه چیز، نخستین توصیه من امید و نگاه خوشبینانه به آینده است. بدون این کلید اساسی همه قفل‌ها، هیچ گامی نمی‌توان برداشت. شما جوانان باید... در خود و دیگران نهال امید به آینده را پرورش دهید... این نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد شما است.</p>
<p>ارج نهادن به کنجکاوی‌ها، پرسش‌گری‌ها و ایده‌های جدید و ناب مربیان؛ آماده‌سازی و تمهید شرایط ارتقاء تحصیلی مربیان قابل و شایسته به سطوح بالاتر علمی؛ خدمات راهنمایی و مشاوره ویژه مدارس استعدادهای درخشان و تیزهوشان برای افزایش سازگاری و رشد متناسب با استعداد مربیان؛ تقویت و توسعه انگیزه مربیان برای مشارکت در المپیادها و مسابقات علمی.</p>	<p>پرورش نسل پژوهنده و دوستدار دانش</p>	<p>دانش، آشکارترین وسیله عزت و قدرت یک کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است. عقب‌ماندگی شرم‌آور علمی در دوران پهلوی‌ها و قاجارها در هنگامی که مسابقه علمی دنیا تازه شروع شده بود، ضربه سختی بر ما وارد کرده و ما را از این کاروان شتابان، فرسنگ‌ها عقب نگه داشته بود. ما اکنون حرکت را آغاز کرده و با شتاب پیش می‌رویم، ولی این شتاب باید با شدت بالا ادامه یابد تا آن عقب‌افتادگی جبران شود.</p>
<p>پرورش توان و روحیه مسئولیت‌پذیری از طریق ایجاد فعالیت‌های تیمی- جمعی؛ تعریف و تفویض مسئولیت‌های تربیتی به خود مربیان؛ کمک به مربیان در ایفای نقش‌های چندگانه و کسب موفقیت‌های پرورشی.</p>	<p>پرورش مسئولیت‌پذیری نسل آینده</p>	<p>ولی اینک مطالبه عمومی من از شما جوانان آن است که این راه را با احساس مسئولیت بیشتر و همچون یک جهاد در پیش گیرید.</p>

شاخص‌های توصیفی - تفسیری (شاخص‌های اعضای گروه کانونی در تفسیر مؤلفه استنباط‌شده)	مؤلفه‌ها	فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
معرفی و ترویج الگوها و اسوه‌های علمی مؤثر در رشد علمی کشور؛ معرفی شخصیت‌های علمی برجسته فارغ‌التحصیل شده از مدرسه؛ گرامی‌داشت رتبه‌های برتر علمی، گرامی‌داشت استعدادهای برتر تحصیلی و علمی.	کمک به تربیت علمی و تخصصی	سنگ بنای یک انقلاب علمی در کشور گذاشته شده و این انقلاب، شهیدانی از قبیل شهدای هسته‌ای نیز داده است. به‌پا خیزید و دشمن بدخواه و کینه‌توز را که از جهاد علمی شما به شدت بیمناک است، ناکام سازید.
شناخت دقیق نیازمندی‌های آینده کشور در بهره‌مندی از رشته‌های علمی و تحصیلی؛ هدایت تحصیلی متریان به رشته‌های تحصیلی و علمی مورد نیاز آینده کشور؛ انجام درست و صحیح وظیفه توزیعی در راهنمایی و هدایت تحصیلی.	شناسایی حوزه‌های علمی اقتدارآفرین و تمدن‌ساز	ما هنوز از قله‌های دانش جهان بسیار عقیم؛ باید به قله‌ها دست یابیم. باید از مرزهای کنونی دانش در مهم‌ترین رشته‌ها عبور کنیم.
استعدادیابی تحصیلی و شغلی متریان؛ اقتناع و مجاب‌سازی خانواده متریان در زمینه رشد و شکوفایی استعدادها؛ کشف‌شده متریان؛ رغبت‌سنجی و علاقه‌مندسازی متریان در حوزه کارراه تحصیلی و شغلی، راهنمایی و هدایت تحصیلی مبتنی بر سنجش استعدادهای پایه (انواع هوش، توانایی‌های شناختی دیگر، شخصیت و...)	استعدادیابی متریان در جریان رستاخیز علمی	بحمدالله استعداد علم و تحقیق در ملت ما از متوسط جهان بالاتر است. اکنون نزدیک به دو دهه است که رستاخیز علمی در کشور آغاز شده
ارتباط دادن و اتصال نیاز کشور به اندیشمند و دانشمند به نیاز فردی متریان برای کسب دانش؛ تعریف و اعتباربخشی به وجهه عنوان دانشمند جوان؛ مشاوره به خانواده در زمینه تقویت روحیه دانش‌دوستی متریان.	ایجاد علاقه‌مندی به کسب دانش در متریان	ما به سوء استفاده از دانش، مانند آنچه غرب کرد، توصیه نمی‌کنیم، اما مؤکداً به نیاز کشور به جوشاندن چشمه دانش در میان خود، اصرار می‌ورزیم.

شاخص‌های اعضای گروه کانونی در تفسیر مؤلفه استنباط شده)	مؤلفه‌ها	فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
<p>کمک به متریان در زمینه تبدیل شناخت و آگاهی (دانش) به رفتار؛ تسهیل و تمهید شرایط اصلاح رفتار؛ تسهیل و تمهید شرایط ایجاد رفتار؛ پالایش رفتار از رذایل اخلاقی؛ پایش رفتار اخلاقی؛ تمرکز و تمهید نشر و ترویج اصول معنویت در رفتار و شخصیت متریان؛ راهنمایی و مشاوره مبتنی بر ارزش‌های معنوی به متریان؛ استفاده از گزاره‌های معنوی حاصل از شناخت سنت‌های الهی در زندگی تحصیلی و علمی متریان؛ ارج نهادن و ارزش‌گذاری به شاخص‌های تربیت معنوی متریان.</p>	<p>تمرکز بر وجوه شخصیتی و رفتاری تربیت</p>	<p>حکومت‌ها نمی‌توانند آن را (اخلاق و معنویت) با قدرت قاهره ایجاد کنند، اما اولاً خود باید منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند و ثانیاً زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم کنند.</p>
<p>راهنمایی و مشاوره به مثابه کمک به رشد مهارت تصمیم‌گیری اخلاقی متریان؛ تمهید ظهور و بروز رفتارها و منش معنوی متریان در سایه تربیت همه-جانبه؛ تقویت و تعمیق وجدان‌مندی متریان در افعال شخصی و اجتماعی‌شان؛ ارتقای توان و قابلیت هوش معنوی متریان در فرآیند تربیت معنوی؛ توجه و تمرکز بر رشد و توسعه ویژگی‌های اخلاقی متریان در ارتباطات بینافردی؛</p>	<p>کمک به رشد شعور معنوی و وجدان اخلاقی متریان</p>	<p>شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه، هرچه بیشتر رشد کند، برکات بیشتری به بار می‌آورد.</p>
<p>رویکرد بودن راهنمایی و مشاوره ارزش‌گرا و فضیلت‌گرا در راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی متریان؛ انجام مشاوره تربیتی در جهت پالایش رذایل اخلاقی و تمهید ارزش‌های معنوی و اخلاقی در متریان.</p>	<p>کمک به تعلیم و تربیت ارزش‌گرا و فضیلت‌گرا</p>	<p>معنویت به معنی برجسته کردن ارزش‌های معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و جامعه است و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است.</p>

شاخص‌های توصیفی - تفسیری (شاخص‌های اعضای گروه کانونی در تفسیر مؤلفه استنباط‌شده)	مؤلفه‌ها	فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
کمک نظام راهنمایی و مشاوره به افزایش اعتمادبه‌نفس متریان و افزایش اعتمادبه‌نفس ملی جامعه؛ ایجاد شرایط و زمینه کسب موفقیت‌های علمی، تحصیلی و شخصی در جهت رشد و تقویت اعتمادبه‌نفس متریان؛	بالا بردن اعتمادبه- نفس متریان	اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتمادبه‌نفس و دیگر خلقیات نیکو است.
تشخیص و رفع انگاره‌های فرهنگی غلط در متریان؛ اعتباربخشی به طرح‌واره‌های درست معنوی متریان؛ ارزش‌زدایی و بی‌اعتبارسازی از معنویت‌های نوظهور و غلط؛ تشخیص و کمک به رفع آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی متریان؛ کمک به رشد و تقویت توان خانواده متریان در مواجهه با آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی فرزندان.	معنویت‌محوری رویکردهای مشاوره و راهنمایی	دستگاه‌های مسئول حکومتی در- این‌باره (ستیز معقولانه با کانون‌های ضدمعنویت و اخلاق) وظایفی سنگین بر عهده دارند... و این البته به معنی رفع مسئولیت از اشخاص و نهادهای غیر حاکمیتی نیست. در دوره پیش رو باید در این‌باره برنامه‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت جامعی تنظیم و اجرا شود.
جهت‌گیری راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی مشاوران مدارس از عناصر و شاخص‌های اصلی تربیت معنوی؛ کمک به تعمیق تربیت معنوی در عناصر و ارکان تربیتی مدرسه؛ جامع‌سازی پرونده تحصیلی متریان از طریق در نظر گرفتن رشد تحصیلی، تربیتی، سلامت جسمی و روانی...	تربیت معنوی متریان	معنویت و اخلاق جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است.
ارج‌گذاری به هرگونه نوآوری متریان؛ ترویج خلاقیت متریان در زمینه اشتغال و تأسیس کسب و کار جزئی و محلی؛ کمک به متریان برای تبدیل ایده و خلاقیت به روش درآمدی پایدار؛ آماده‌سازی متریان مستعد و خلاق برای رشد و توسعه توانمندی‌های خویش؛ شناسایی متریان خلاق و نوآور و راهنمایی تحصیلی و شغلی مناسب آنان.	پرورش خلاقیت و نوآوری	مولد شدن و دانش‌بنیان شدن اقتصاد کشور، بخش‌های مهم این راه‌حل‌های برون‌رفت از مشکلات است.

شاخص های توصیفی - تفسیری (شاخص های اعضای گروه کانونی در تفسیر مؤلفه استنباط شده)	مؤلفه ها	فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
آگاه سازی متربیان از چالش های حوزه اشتغال و کسب و کار؛ آگاه سازی متربیان از وضعیت آینده مشاغل و نیازمندی های جدید؛ تأکید بر حرفه یابی و حرفه آموزی موقت و نهایی متربیان.	تمرکز بر مهارت حرفه گزینی متربیان	نتیجه اینها (چالش های درونی اقتصادی ایران) مشکلات زندگی مردم از قبیل بی کاری جوانها، فقر درآمدی در طبقه ضعیف و امثال آن است.
تلاش در جهت ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به همه متربیان، به ویژه متربیان در معرض آسیب؛ در دسترس بودن خدمات راهنمایی و مشاوره برای همه متربیان در تمام نقاط جغرافیایی کشور، علی الخصوص نقاط محروم؛ ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره به خانواده ها؛	تمرکز بر عدالت توزیعی در خدمات مشاوره و راهنمایی	عدالت در صدر هدف های اولیه همه بعثت های الهی است و در جمهوری اسلامی نیز دارای همان شأن و جایگاه است... ولی به صورت نسبی، همه جا و همه وقت ممکن و فریضه ای بر عهده همه، به ویژه حاکمان و قدرتمندان، است.
شناسایی متربیان و خانواده های نیازمند حمایت و ارائه خدمات مددکاری اجتماعی به آنان؛ توانمندسازی روان شناختی خانواده ها و متربیان آسیب دیده از آسیب های اجتماعی؛ شناسایی متربیان با نیازهای خاص و ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره؛	مداخله، حمایت و توانمندسازی روان شناختی	غفلت از قشرهای نیازمند حمایت، به هیچ رو مورد قبول نیست.
کمک به تعمیق ارزش های معنوی - اخلاقی در فرآیند تربیت متربیان؛ سازوار ساختن رویکردهای راهنمایی و مشاوره با ارزش های معنوی و اخلاقی؛ تعریف و تعیین شاخص های معنوی - اخلاقی نظام تعلیم و تربیت و محور قرار دادن ارزیابی معنوی - اخلاقی متربیان؛ تلاش و ممارست در تهیه پرونده تربیتی متربیان با تأکید بر ارزیابی شاخص های معنوی - اخلاقی در کنار سایر محورهای ارزیابی؛ هماهنگ سازی و تعامل سازنده با مربیان و معلمان و کادر مدرسه در جهت هم افزایی و اثربخشی اجرای رویکردهای تربیت معنوی - اخلاقی در	تربیت اخلاقی	همه باید از شیطان حرص برحذر باشند و از لقمه حرام بگریزند و در این باره، از خداوند کمک بخواهند. مبارزه با فساد نیازمند انسان هایی با ایمان و جهادگر و منبع الطبع با دستانی پاک و دل هایی نورانی است. فساد اقتصادی و اخلاقی و سیاسی، توده چرکین کشورها و نظامها

شاخص‌های توصیفی - تفسیری (شاخص‌های اعضای گروه کانونی در تفسیر مؤلفه استنباط شده)	مؤلفه‌ها	فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
مدرسه؛		است و اگر در بدنه حکومت‌ها عارض شود، زلزله ویرانگر و ضربه‌زننده به مشروعیت آن‌ها است.
آشنا ساختن متریبان با مهارت‌های زندگی فردی و اجتماعی؛ افزایش توان و مهارت متریبان برای حضور مؤثر در اجتماع و ظهور و بروز استعدادها و قابلیت‌های فردی؛ افزایش توان و مهارت متریبان برای اعلام نظر شخصی و دفاع از حقوق خود بدون اینکه به حقوق دیگران تعدی کنند.	مهارت ابزار وجود و عمل آگاهانه	آزادی اجتماعی به معنای حقّ تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است.
تلاش در جهت تغییر رویکرد نظام تعلیم و تربیت از حافظه‌محوری به تفکر محوری؛ ارج نهادن و تقویت ارائه نقد و نظر متریبان؛ آشنا کردن متریبان با انواع تفکر و روش‌های حلّ مسأله؛ کمک به ارتقاء و شکوفاسازی توانایی‌های شناختی متریبان.	پرورش مهارت تفکر و اندیشه	آزادی اجتماعی به معنای حقّ تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است.
افزایش آگاهی و شناخت متریبان از مهارت‌های تصمیم‌گیری و انتخاب (تحصیلی، شغلی، ازدواج و خانواده و...); تقویت روحیه مسئولیت اجتماعی متریبان در تصمیم‌گیری‌های برهه‌های زندگی تحصیلی؛ افزایش توان و مهارت متریبان در مدیریت تعارض.	مهارت تصمیم‌گیری	آزادی اجتماعی به معنای حقّ تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است.
تمهید شرایط و زمینه بروز رفتارهای اقتدارگرایانه متریبان در دفاع از حقوق مظلوم؛ کمک به تقویت روحیه ریسک‌پذیری در متریبان؛ پاداش و تقویت اسوه‌های شجاعت در نسل نوجوان و جوان.	تمهید شجاعت و حکمت در تربیت متریبان	اینها بخشی از مظاهر عزت جمهوری اسلامی است که جز با شجاعت و حکمت مدیران جهادی به دست نمی‌آید.
محترم شمردن نفس و جود و شخصیت متریبان؛ افزایش تمایلات خودارزش‌مندی متریبان؛ افزایش آگاهی و دانش متریبان از ارزش‌های شخصی و	پرورش عزت نفس متریبان	صحنه جهانی امروز شاهد پدیده‌هایی است که تحقق یافته یا در آستانه ظهورند؛ گسترش

شاخص‌های توصیفی - تفسیری (شاخص‌های اعضای گروه کانونی در تفسیر مؤلفه استنباط شده)	مؤلفه‌ها	فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
وجودی خویش؛ افزایش بینش متریان از مقوله‌های عزت‌مندی خویش؛ کمک به افزایش روحیه استکبارستیزی و دشمن‌ستیزی متریان.		حضور قدرتمندانه سیاسی جمهوری اسلامی در غرب آسیا و بازتاب وسیع آن در سراسر جهان سلطه. الگوی مقاومت در برابر سلطه آمریکا و صهیونیسم.
کمک به تبیین آسیب‌های ناشی از ترویج و توسعه سبک زندگی غربی در نهاد خانواده؛ تقویت روحیه وطن‌دوستی و درونی‌سازی ارزش‌های فرهنگ بومی؛ کمک به کاهش آسیب‌های روانی متریان؛ آگاه‌سازی و افزایش دانش و بینش متریان از مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی.	مواجهه قوی با الگوی سبک زندگی غربی	مقابله با سبک زندگی غربی، جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه می‌طلبد.
توجه و تمرکز به مؤلفه‌های تعیین‌کننده سبک زندگی اسلامی در مشاوره‌های فردی، خانوادگی تربیتی؛ کمک به ایمن‌سازی نهاد خانواده و متریان از آسیب‌های فرهنگی، اجتماعی و دینی و اخلاقی رواج سبک زندگی غربی؛ کمک به افزایش توان و مهارت مدیریت فن‌آوری‌های جدید حوزه رسانه و فضای مجازی والدین؛ ارزش‌زادایی از الگوهای سبک زندگی غربی.	توجه به ارزش‌های فرهنگی زیست‌بوم کشور در ساخت سبک زندگی	تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است.

براساس جدول فوق، نظام راهنمایی و مشاوره در افق تحقق تمدن نوین اسلامی حائز ۲۶ مؤلفه است که می‌توان آن‌ها را در ۶ مقوله پرورش‌دهنده انگیزه متریان، امید و تفکر مثبت متریان، نسل‌پژوهنده و دوستدار دانش، مسئولیت‌پذیری، عزت‌نفس متریان، بالا بردن اعتماد به نفس متریان، خلاقیت و نوآوری، مهارت تفکر و اندیشه؛ کمک‌کننده به تربیت علمی و تخصصی، رشد شعور معنوی و وجدان اخلاقی متریان، تعلیم و تربیت ارزش‌گرا و فضیلت‌گرا؛ شناساگر در حوزه‌های علمی اقتدارآفرین و تمدن‌ساز، استعدادیابی متریان؛ معنویت‌محوری در رویکردهای مشاوره و راهنمایی، تربیت معنوی متریان، تربیت اخلاقی؛ تمهیدگر شجاعت و

حکمت در تربیت متریان، علاقه‌مندی به کسب دانش در متریان، مواجهه قوی با الگوی سبک زندگی غربی، توجه به ارزش‌های فرهنگی زیست‌بوم کشور در ساخت سبک زندگی؛ ارائه‌دهنده خدمات تخصصی تمرکز بر مهارت حرفه‌گزینی متریان، تمرکز بر وجوه شخصیتی و رفتاری تربیت، تمرکز بر عدالت توزیعی در خدمات مشاوره و راهنمایی، حمایت و توانمندسازی روان‌شناختی، مهارت ابزار وجود و عمل آگاهانه، مهارت تصمیم‌گیری؛ دسته‌بندی کرد.

جدول ۳. طبقه‌بندی مؤلفه‌های نظام راهنمایی و مشاوره مبتنی بر افق بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

ردیف	مقاله	مؤلفه‌های استنباط‌شده از بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
۱	پرورش‌دهنده	انگیزه متریان، امید و تفکر مثبت متریان، نسل‌پژوهنده و دوستدار دانش، مسئولیت‌پذیری، عزت نفس متریان، بالا بردن اعتمادبه‌نفس متریان، خلاقیت و نوآوری، مهارت تفکر و اندیشه
۲	کمک‌کننده	تربیت علمی و تخصصی، رشد شعور معنوی و وجدان اخلاقی متریان، تعلیم و تربیت ارزش‌گرا و فضیلت‌گرا
۳	شناساگر (آینده‌سازی)	حوزه‌های علمی اقتدارآفرین و تمدن‌ساز، استعدادیابی متریان
۴	معنویت‌محور	رویکردهای مشاوره و راهنمایی، تربیت معنوی متریان، تربیت اخلاقی
۵	تمهیدگر	شجاعت و حکمت در تربیت متریان، علاقه‌مندی به کسب دانش در متریان، مواجهه قوی با الگوی سبک زندگی غربی، توجه به ارزش‌های فرهنگی زیست‌بوم کشور در ساخت سبک زندگی
۶	ارائه‌دهنده خدمات تخصصی	تمرکز بر مهارت حرفه‌گزینی متریان، تمرکز بر وجوه شخصیتی و رفتاری تربیت، تمرکز بر عدالت توزیعی در خدمات مشاوره و راهنمایی، مداخله، حمایت و توانمندسازی روان‌شناختی، مهارت ابزار وجود و عمل آگاهانه، مهارت تصمیم‌گیری

بخشی از یافته‌ها که ارتباط مستقیمی در شناسایی شاخص‌های مطلوب نظام راهنمایی و مشاوره در سازمان آموزش و پرورش نداشتند، ولی متناسب با سند بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با عنوان ملزومات نهادی سازمان آموزش و پرورش ارزیابی شدند، تحت عنوان بایسته‌ها و سیاست‌های کلان و جهت‌دهنده به نظام راهنمایی و مشاوره کدگذاری شدند که نتیجه این فرآیند نیز در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۴. بایسته‌ها و سیاست‌های کلان و جهت‌دهنده به نظام راهنمایی و مشاوره

فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی	مؤلفه‌ها	شاخص‌های توصیفی - تفسیری
سنگین کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات عمومی کشور و قابل مقایسه نبودن دستاوردهای مبارزه با بی‌عدالتی در این چهار دهه، با ادوار گذشته؛ عدالت باید در کشور مانند گوهر بی‌همتا بر تارک نظام جمهوری اسلامی باشد و هنوز نیست؛ عدالت مورد انتظار در جمهوری اسلامی که متعالی و بسی برتر از اینها است و چشم امید برای اجرای آن به شما جوان‌ها است.	استقرار عدالت آموزشی	بهره‌مندی دانش‌آموزان از سهم مناسب خود در همه نقاط کشور، به‌ویژه مناطق دوردست و کم‌برخوردار، صداوسیما در مقام یک نهاد اطلاع‌رسان در پر کردن خلأ ناشی از نبود امکان استفاده از آموزش نقش ایفا کند، تفاوت قائل نشدن بین دانش‌آموزان مناطق برخوردار و محروم یا کم‌برخوردار از امکانات آموزشی، بالا بردن کیفیت مدارس دولتی از لحاظ آموزشی و تربیتی. اما تبعیض در توزیع منابع عمومی... که همه به بی‌عدالتی می‌انجامد، به شدت ممنوع است.
ستیز به شیوه معقولانه با کانون‌ها و مراکزی که برضد معنویت و اخلاق در جامعه، تبلیغات منفی می‌کنند؛ از شاخص‌های تربیت معنوی و اخلاقی می‌توان به صف نوبت اساتید و دانشجویان مرد و زن برای مراسم اعتکاف، اردوهای جهادی، بسیج سازندگی و... اشاره کرد؛ معنویت به معنی برجسته کردن ارزش‌های معنوی از قبیل اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است؛ عیار معنویت و اخلاق را در فضای عمومی جامعه به‌گونه‌ای چشمگیر افزایش داد؛	اولویت بودن تربیت جهادی، معنوی و اخلاقی	پروراندن و رشد دادن معنویت فطری متربی تا رسیدن وی به مرز ایمان و رهایی از تعلقات مادی - منطقی و صحیح برای حرکت به سوی خدای یگانه، بار آوردن متربی بر اساس خصوصیات که اسلام برای انسان معتبر شمرده است، مثل متدین، دین‌باور، متخلق به اخلاق اسلامی و...، التزام به اصول و ارزش‌های اخلاقی در استفاده از علوم و فناوری - های نوین، آشنایی با روش‌های رمزگشایی پدیده‌ها و رمزگردانی آنها و ابراز آن به زبان زیبانشناسی و هنر.
روشنگری میان عموم مردم در بیان و تبیین موضوعاتی چون جنایات غرب به‌ویژه آمریکا، مسئله فلسطین و ظلم تاریخی به ملت آن، مسئله جنگ‌افروزی‌ها و رذالت‌ها؛ دشمنان انقلاب با انگیزهای قوی، تحریف و	ترویج فرهنگ نخبه‌پروری و فرهیختگی	نخبگان و برجستگان مایلند یک میدان وسیعی باشد که بتوانند به اقتضای نخبگی و استعداد برتر در آن بتازند، یک حرکت شبکه‌ای سازنده و یک چرخه به وجود بیاید، که از پرورش و ساخت نخبه آغاز می‌شود؛

فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی	مؤلفه‌ها	شاخص‌های توصیفی - تفسیری
دروغ‌پردازی درباره گذشته و حتی زمان حال را دنبال می‌کنند و از پول و همه ابزارها برای آن بهره می‌گیرند؛ رهنمان فکر و عقیده و آگاهی بسیارند؛ حقیقت را از دشمن و پیاده‌نظامش نمی‌توان شنید؛		یعنی مربی‌گری. ریشه و پایه یکدیگر در آموزش و پرورش است، بنیاد ملی نخبگان باید نسبت به دانشگاه یک نگاه ستادی داشته باشد از آن طرف هم در دانشگاه‌ها نگاه نخبه‌شناس و نخبه‌پرور حتماً بایستی در مجموعه کارهای دانشجویی وجود داشته باشد.
انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی، به رکود و خموشی دچار نشده...، بلکه از نظریه نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند.	نهادینه شدن نظریه نظام انقلابی در کل بدنه تعلیم و تربیت	عدم فروکاست و عقب‌نشینی از شعائر انقلاب اسلامی و تلاش در جهت سازواری و تطور دائمی نظام تعلیم و تربیت کشور با اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی از طریق غنی‌سازی فرهنگ سازمانی و سرمایه انسانی تعلیم و تربیت.
ما به سوءاستفاده از دانش، مانند آنچه غرب کرد، توصیه نمی‌کنیم، اما مؤکداً به نیاز کشور به جوشاندن چشمه دانش در میان خود، اصرار می‌ورزیم.	ساخت اجتماعی ملت دوست‌دار علم و دانش	جهت دادن و سوق دادن افراد جامعه به سمت مطالعه و دانش با برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی، به اشتراک‌گذاری علم و دانش و سهمین شدن افراد در آن، قرار دادن کتاب و مجلات در اماکن عمومی.
سنگ بنای یک انقلاب علمی در کشور گذاشته شده و این انقلاب شهیدانی، از قبیل شهدای هسته‌ای نیز داده است. اکنون نزدیک به دو دهه است که رستاخیز علمی در کشور آغاز شده است و با سرعتی که برای ناظران جهانی غافلگیرکننده بود، پیش رفته است.	گفتمان‌سازی جهاد علمی	پیشرفت علمی، کشور را قدرتمند می‌کند؛ اَلْعِلْمُ سُلْطَانٌ؛ «سلطان» یعنی اقتدار؛ علم، اقتدار است، تولید علم و توسعه نوآوری و نظریه‌پردازی، ارتقای جایگاه جهانی کشور در علم و فناوری و تبدیل ایران به قطب علمی و فناوری جهان اسلام
مدیریت جهادی و اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم»؛ عامل عزت و پیشرفت ایران در همه عرصه‌ها، مهمترین ظرفیت امیدبخش کشور، نیروی انسانی مستعد و کارآمد با	آموزش و پرورش، حلقه میانی.	شکوفایی سایر بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در گرو تربیت افراد شایسته است که در دستگاه آموزش و پرورش رشد و نمو پیدا می‌کنند. نقش آموزش و پرورش در رفتار

فرازهای متن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی	مؤلفه‌ها	شاخص‌های توصیفی-تفسیری
زیربنای عمیق و اصیل ایمانی و دینی است.		و تکوین شخصیت دانش‌آموزان، بسیار با-اهمیت معرفی شده است.

براساس نتایج جدول شماره ۴، بایسته‌ها و سیاست‌های کلان و جهت‌دهنده به خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره، باید حائز مؤلفه‌هایی نظیر تأمین‌کننده و تضمین‌کننده عدالت آموزشی، اولویت بودن تربیت جهادی، اخلاقی و معنوی؛ تعمیق‌بخش و نهادینه‌ساز فرهنگ فرهیختگی و نخبه‌پروری، نظریه نظام انقلابی؛ جامعه‌پرداز ملت دوستدار دانش و علم؛ مروج و گفتمان‌ساز جهاد علمی؛ تبدیل‌کننده نهاد تعلیم و تربیت از مصداقی مانند مدرسه به یک حلقهٔ میانی اثرگذار و فعال بین حاکمیت و ملت؛ تبدیل شود؛ به عبارت دیگر، تأمین‌کنندگی و تضمین‌کنندگی، عمق‌بخشی و نهادینه‌سازی، جامعه‌پردازی، ترویج و توسعه‌دهندگی و نهایتاً تبدیل‌کنندگی پنج مقولهٔ مهم و اساسی است که سیاست‌های کلان و جهت‌دهنده به خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی کشور را برای تحقق افق تمدنی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، شکل می‌دهند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر شناسایی شاخص‌های مطلوب نظام راهنمایی و مشاوره سازمان آموزش و پرورش در افق بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بود. بیانیه گام دوم انقلاب، چشم اندازی تمدنی است که ظرفیتی فکری و نرم‌افزاری را در جهان اسلام ترسیم می‌کند. سند راهبردی بیانیه گام دوم را می‌توان طلیعهٔ چشم‌اندازسازی از گفتمان متعالی انقلاب اسلامی برای آیندهٔ انقلاب و کشور و همچنین سرآغاز عملی شدن آرمان‌های اصیل انقلاب، پس از طی مراحل چون شکل‌گیری انقلاب، تأسیس نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعهٔ اسلامی و تمدن نوین اسلامی دانست. این پژوهش با محور قرار دادن سند بیانیه گام دوم انقلاب، باعنوان سند بالادستی و تعیین‌کننده، تلاش کرد تا ویژگی‌های نظام راهنمایی و مشاوره را احصاء، طبقه‌بندی و مدل‌سازی نماید. در این پژوهش، براساس روش تحلیلی-استنباطی تمام متن بیانیه گام دوم مورد بررسی قرار گرفت. مجموعاً ۳۲ مؤلفه استخراج شد که ۲۶ مؤلفه مربوط به خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره شامل پرورش انگیزهٔ متریان، امید و تفکر مثبت متریان، نسل پژوهنده و دوستدار دانش، مسئولیت‌پذیری، عزت نفس متریان، بالابردن

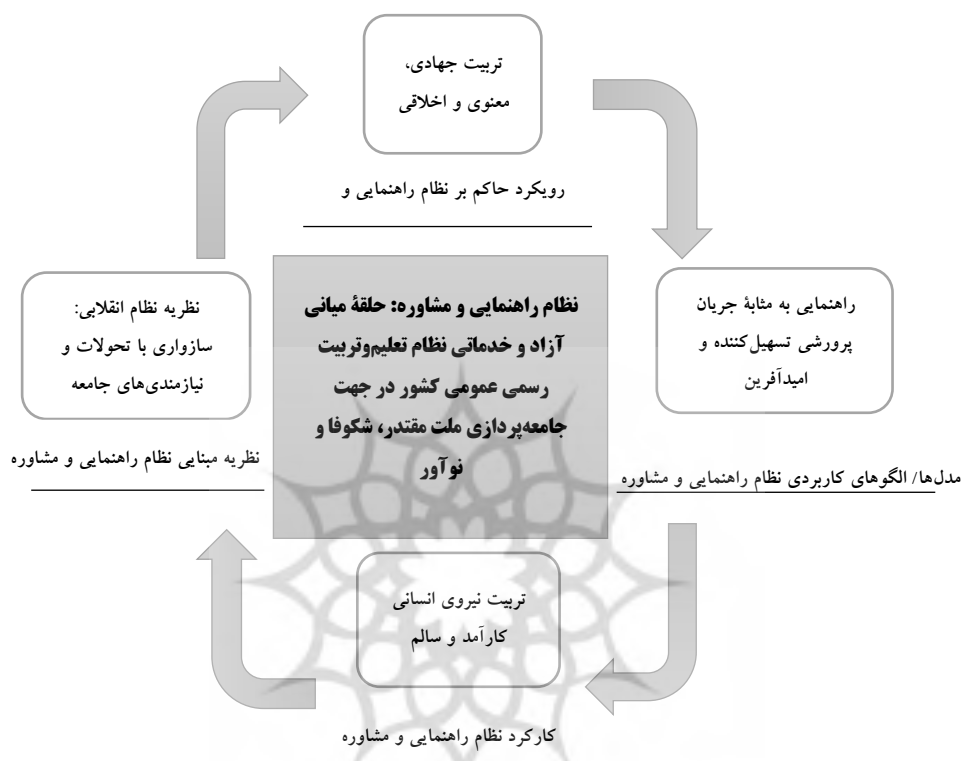
اعتماد به نفس متریان، خلاقیت و نوآوری، مهارت تفکر و اندیشه؛ کمک به تربیت علمی و تخصصی، رشد شعور معنوی و وجدان اخلاقی متریان، تعلیم و تربیت ارزش‌گرا و فضیلت‌گرا؛ شناسایی حوزه‌های علمی اقتدارآفرین و تمدن‌ساز، استعدادیابی متریان؛ معنویت‌محوری رویکردهای مشاوره و راهنمایی، تربیت معنوی متریان، تربیت اخلاقی؛ تمرکز بر مهارت حرفه‌گزینی متریان، تمرکز بر وجوه شخصیتی و رفتاری تربیت، تمرکز بر عدالت توزیعی در خدمات مشاوره و راهنمایی، حمایت و توانمندسازی روان‌شناختی، مهارت ابزار وجود و عمل آگاهانه، مهارت تصمیم‌گیری؛ تمهید شجاعت و حکمت در تربیت متریان، علاقه‌مندی به کسب دانش در متریان، مواجهه قوی با الگوی سبک زندگی غربی، توجه به ارزش‌های فرهنگی زیست‌بوم کشور در ساخت سبک زندگی و در ۷ مؤلفه مربوط به بایسته‌ها و سیاست‌های کلان و جهت‌دهنده خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره شامل عدالت آموزشی، اولویت بودن تربیت جهادی، اخلاقی و معنوی؛ فرهنگ فرهیختگی و نخبه‌پروری، نظریه نظام انقلابی؛ ملت دوستدار دانش و علم؛ جهاد علمی؛ تبدیل نهاد تعلیم و تربیت به یک حلقه میانی بین حاکمیت و ملت؛ شناسایی شدند و برای هرکدام از این خصیصه‌ها، شاخص‌های توصیفی- تفسیری برگرفته از نظرات و دیدگاه‌های متخصصان (خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره) و بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (بایسته‌ها و سیاست‌های کلان و جهت‌دهنده خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره)، تعیین شد. ۲۶ مؤلفه راهنمایی و مشاوره در مرتبه دوم تحلیل در قالب ۶ مقوله کلی پرورش‌دهنده، کمک‌کننده، شناساگر (آینده‌سازی)، معنویت‌محور، تمهیدگر و ارائه‌دهنده خدمات تخصصی و ۷ مؤلفه بایسته‌ها و سیاست‌های کلان و جهت‌دهنده به نظام راهنمایی و مشاوره در قالب ۵ مقوله کلی تأمین‌کننده و تضمین‌کننده، تعمیق‌بخش و نهادینه‌ساز، جامعه‌پرداز، مروج و گفتمان‌ساز، تبدیل‌کننده طبقه‌بندی شدند.

ماهیت، ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی و رهبران آن (امام خمینی^(ره)) و امام خامنه‌ای (حفظه‌الله‌تعالی) و روح حاکم بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی مبین سیر حرکت تمدنی کشور به سوی تأسیس تمدن نوین اسلامی است و این موضوع، سیاست کلان نظام جمهوری اسلامی ایران در همه حوزه‌های حکمرانی، امری مشخص و روشن است؛ بنابراین لازم است تا ماهیت و فرآیند نظام کلان سیاسی- اجتماعی کشور و به پیروی از آن زیرنظام‌های

حکمرانی و خرده‌نظام‌های وابسته با آن‌ها در خصائص و ویژگی‌های خود حائز و واجد شرایطی باشند که با سیر حرکت تمدنی انقلاب اسلامی هم‌خوان و هم‌سنخ باشند؛ به عبارت دیگر، تحقق تمدن نوین اسلامی نیازمند و مستلزم هماهنگ‌سازی‌ها، تناسب‌سازی‌ها و تأسیس فرآیندهای جدید بر اساس خصوصیات است که بتواند بنا بر جهت‌گیری تمدنی عمل نماید. از این رو، یافته‌های پژوهش حاضر از سنخ و جنس ویژگی‌ها و خصوصیات است که هم‌راستا با موضوع ایجاد یک حلقه واسط برای تمدن‌سازی است و به دلیل بدیع بودن کار نمی‌توان یافته‌ها را در تراز مقایسه با پژوهش‌های پیشین قرار داد. با این حال، نتایج این پژوهش هم‌افزا و هم‌سنخ با یافته‌های سمسار و دیگران (۱۳۹۴) و محمدی پویا و ترکشوند (۱۳۹۹) و همسو با مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۹۰) و نیز نظام جامع راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش (۱۴۰۰) است. از سوی دیگر، یافته‌های پژوهش حاضر انعکاسی از نیازها و شرایط جامعه حال حاضر ایران و نیل به پیشرفت در همه جنبه‌ها است؛ از این رو، موضوع شناسایی حوزه‌های دانشی اقتدارآفرین و هدایت تحصیلی متریبان مبتنی بر آن و یا جامعه‌پردازی ملت دوستدار علم و دانش و به دنبال آن نهادینه‌سازی فرهنگ فرهیختگی در تمامی سطوح و اقشار جامعه، تکلیف مهمی برای مشاوران و روان‌شناسان ایجاد می‌کند. مشاوران و روان‌شناسان مدرسه باید در پرورش نسل آینده، موضوع امیدآفرینی و مسئولیت‌پذیری درباره آینده کشور را مورد توجه قرار دهند و برنامه‌های متناسب را برای این منظور طرح‌ریزی نمایند.

مبتنی بر مؤلفه‌ها و مقولات استنباط شده، می‌توان چنین تبیین کرد که راهنمایی و مشاوره با عنوان خرده‌نظام مهم در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی کشور در افق تمدنی انقلاب اسلامی، «یک جریان پرورشی، کمکی و معنویت‌افزا بوده که با شناسایی حوزه‌های علمی اقتدارآفرین و تمدن‌ساز از یک سو و شناخت استعداد‌های متریبان از سوی دیگر، در تلاش است تا با هدایت تحصیلی متوازن و متناسب متریبان، تحقق آینده تمدنی انقلاب اسلامی را تسهیل کرده و با ارائه خدمات تخصصی، زمینه رشد و شکوفایی استعداد‌های فطری متریبان و ساخت سبک زندگی معطوف به فرهنگ بومی آنان را تمهید نماید.» تعریف بیان‌شده مبتنی بر خصائصی است که بر ساخت درونی (ماهیت و چیستی‌شناسی) راهنمایی و مشاوره تمرکز دارد. با در نظر گرفتن تأکیداتی که امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

داشته‌اند، نظیر عمل جهادی، محور بودن ارزش‌های معنوی و اخلاقی، امیدآفرینی، نظریه نظام انقلابی، تربیت نیروی انسانی کارآمد و جامعه‌پردازی، می‌توان ساخت بیرونی راهنمایی و مشاوره را نیز (که بر نقش، جایگاه و کارکرد این خرده‌نظام تأکید دارد) مطابق با آنچه که در شکل شماره ۱ آمده است، تصویرسازی کرد:

شکل ۲. مطلوبیت نظام راهنمایی و مشاوره در افق بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

مطابق شکل فوق، نظام راهنمایی و مشاوره در تناسب و تناظر با مفاهیم تأکیدی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی که ارتباط کلی و نه خاص با راهنمایی و مشاوره دارد، «حلقه‌ای واسط و میانی برای نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی کشور با جامعه شناخته می‌شود که در کارکرد خود خدمات‌محور و دارای آزادی عمل (ارتباط با متریان، خانواده‌ها، انجمن اولیا و مربیان، مراکز حمایتی و مددکاری اجتماعی، خیرین، ...) بوده و تلاشش در جهت ساخت گونه‌ای اجتماعی (جامعه‌پردازی) از ملت ایران با ویژگی‌هایی نظیر مقتدر،

شکوفای و نوآور است.» این نظام، براساس شاخص‌های مربوط به خصیصه‌های ساخت درونی خود با تحولات و نیازمندی‌های جامعه در افق تحقیقی تمدن نوین اسلامی سازوار شده و دارای کارکرد خواهد بود. از سوی دیگر، براساس اولی بودن تربیت جهادی، معنوی و اخلاقی در نظام تربیتی، این موضوع رویکردی حاکم در برنامه‌ها و فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره در نظر گرفته می‌شود که باید در تمام شئون مورد توجه قرار گیرد. همچنین با توجه به تعاملات و ارتباطات جدی و مؤثر، این خرده‌نظام با عوامل مؤثر بر تربیت متریان (نظیر خانواده‌ها، انجمن‌ها، معلمان و عوامل اجرایی مدرسه و...)، تسهیل‌گری و امیدآفرینی، دو خصیصه اصلی راهنمایی و مشاوره در افق تحقق تمدن نوین اسلامی خواهد بود که تضمین‌کننده تربیت نیروی انسانی کارآمد است. علاوه بر این، خصیصه‌های دیگری نیز براساس سند بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، شناسایی شدند که بنا بر نظرات گروه کانونی، تحت عنوان بایسته‌ها و سیاست‌های کلان و جهت‌دهنده به خرده‌نظام راهنمایی و مشاوره قرار گرفتند. که در جدول شماره ۴، نتایج آن گزارش شده است که برای تعیین شاخص‌های توصیفی-تفسیری آن به سخنان و دیدگاه‌های مقام معظم رهبری مراجعه شد. در پژوهش حاضر، به منظور کاربردی‌سازی نتایج و یافته‌های حاصل از تحلیل بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و تبیین مؤلفه‌های استنباط‌شده در عرصه عمل آموزش و پرورش، تلاش شد تا با تشکیل گروه کانونی از خبرگان حوزه راهنمایی و مشاوره برای هریک از مؤلفه‌ها، به‌دستی اعضای گروه کانونی، شاخص‌سازی به‌صورت توصیفی-تفسیری صورت گیرد. از این رو، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی، انطباق بین مؤلفه‌ها و مقوله‌های استخراج در این پژوهش با اسناد بالادستی نظام رسمی تعلیم و تربیت عمومی کشور، مورد مطالعه علمی قرار گیرد.

منابع

- تمسکی، محمدرضا (۱۳۹۹). "مدل‌های نظام راهنمایی مورد نیاز تحول بنیادین آموزش و پرورش". نشریه علمی فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۱(۴۲)، ۱۴۳-۱۷۲.
- سمسار، حامد و محمدصادق سمسار و صدیقه کریمی (۱۳۹۴). "مدل‌سازی تحقق تمدن نوین اسلامی به کمک شبکه‌سازی اجتماعی". نشریه علمی جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، ۳(۲)، ۱۹-۶۲.

مطلوبیت‌های نظام راهنمایی و مشاوره نهاد آموزش ... / مرتضی کریمی و سعید اکبری ۱۶۷

شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ شورای عالی آموزش و پرورش؛ وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰). «مبانی نظری تحول در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران». تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.

شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ شورای عالی آموزش و پرورش؛ وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰). «سند تحول آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران». تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.

شورای عالی آموزش و پرورش (۱۴۰۰). «نظام جامع راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش».

شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۹۹). «مقدمات راهنمایی و مشاوره». تهران: رشد.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۷). «بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی». تهران: دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای.

دلاور، علی (۱۳۸۸). «مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی». تهران: رشد.

عربان کیلانی، ماجد (۱۳۸۹). «فلسفه تربیت اسلامی». ترجمه، نقد و اضافات بهروز رفیعی. تهران: سمت.

عصاره‌نژاد دزفولی، سینا و میثم فرخی (۱۳۹۹). «دلالت‌های بنیادین سیاست‌گذاری تربیتی اسلامی، برگرفته از قول و سیره رضوی»، (۲۹)، ۸، ۱۹۳-۲۱۶.

مدور، معصومه؛ محسن فرمهبینی فراهانی و سعید بهشتی (۱۳۹۹). «بانی تربیت اخلاقی در نظریه انسان‌شناسی شهید مطهری (ره)». نشریه علمی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، (۴۸)، ۲۸، ۳۰-۵.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) (۱۳۸۹). «صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (ره) جلد ۱۵ و ۱۷». تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

محمدی پویا، فرامرز و سینا ترکاشوند (۱۳۹۹). «تربیت زمینه‌ساز تمدن نوین اسلامی با تأکید بر اندیشه مقام معظم رهبری». نشریه علمی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، (۴۶)، ۲۸، ۱۲۴-۱۰۳.

نبی‌زاده، محمد (۱۳۹۶). «تربیت تمدن‌ساز». تهران: نهضت پویا.